

Законлукъну бла тюзлюкню тохташдыргъан оноула

1956 жылда 25 февральда КПСС-ни XX съездини жабыкъ заседаниеясында КПСС-ни Ара Комитетини биринчи секретары Н.С.Хрущёвну «Бир инсанга табыныну эм аны хатасыны юсюнден» докладындан

...Урушун ол кезиюу артыкка кыйын болганды, нек дегенде 1937-1941 жыллада жалгъан доу бла, ол санда Сталинни ишеклиги бла, аскерни кеп командирлери бла политработниклери ёлтюрюлгендиле. Алай бла, бизни Ата журтубузга урушун ол кезиюнде тошген уллу къоркзуулукъ кёбюсюнде Сталинни партияга эм кыралга тап оноу этмегени бла байламды.

Жолдашла! Бир бёлек башха шартлагъа да къарыйк, Совет Союз кеп миллетли къарал болурга кереклисини ачыу юлгюсюне саналады. Кертиси бла да, бизни деменгиле Туугъан журтубузда жашогъан халкъланы араларында шубхъ кючлюдо, ала бары да тенг эркинликке бла жалчытыландыла.

Совет къырлынни миллет политикасыны баш ленинчи жорукларына уллу бузукълукъ этиуноу башламчысы Сталин кеси болганды.

Сёз сау халкъланы, ол санда коммунистлени, комсомолчуланы да, бир тюрко хаталары болмай турганлай, туугъан жерлеринден зор бла кёчюрюлгенлери юсюнден барады. Халкъланы кёчюрюноу уруш бла байламлыгы жокъ эди. Сёз ючюн, 1943 жылда, Улуу Ата журт урушун фронтларында Совет Союзну хоррамлары ачык кёрюнюп башлагъанларында,

битеу къарачайлыны жашаган жерлеринден кыстаргъа оноу этилгенди эмда ол оноу жашауда бардырылганды.

Ол жыл, 1943 жылы декабрь айны ахырында, Къалмукъ автоном республиканы битеу халкъына да алай кюн келгенди. 1944 жылда февральда битеу чеченили бла ингушлула кёчюрюлгендиле, Чечен-Ингуш автоном республика уа кетрилгенди. 1944 жылда мартда Къабарты-Малкъар автоном республиканы территориясындан битеу малкъарлыла узакъ жерлеге кёчюрюлгендиле, республика кеси уа Къабарты автоном республикага тюрлендирилгенди.

Украинялыны къодорлары да алай болурга боллукъ эди, алай ала бек кеп болгъанлары себелли кёчюрюр жер табылмаганды. Алай болмаса, ол аны да кёчюрюк эди (залда кюлюк, адаманы кзымдырулары).

Жаланда марксчы-ленинчи угъай да, тюз акылы болгъан жангыз бир адам да бошона сыйындыраллыкъ тюйдю алай ишни. Бир-бир адаманы неда къауумланы властка къажоу ишлери ючюн жууаплылыкъны сау халкълыны, коммунистлени, комсомолчуланы, тишируулары, сабийлени, къартланы боюнларына салып, аны туугъан жерлеринден кыстаргъа, къыйынлыкъ сынатиргъа, азап чекдирге кылай жарарыкъ эди.

Къабарты АССР-ни Къабарты-Малкъар АССР-ге тюрлендириуню юсюнден КъМАССР-ни Баш Советини ЗАКОНУ

1957 жыл 28 март

Нальчик ш.

РСФСР-ни Баш Советини «РСФСР-ни Конституциясыны (Баш Законуну) 13-чю, 14-чю эм 31-чи статьяларына тюрленюле эм къошакъла кийириуню юсюнден» 1957 жылда 15 мартда чыгарылгъан Законна тийишлиликде Къабарты-Малкъар Автоном Совет Социалист Республикасыны

Къабарты-Малкъар АССР-ни Баш Советини Президиумуну Председатели

К. ТЛОСТАНОВ.

Къабарты-Малкъар АССР-ни Баш Советини Президиумуну секретары

К. ГАЛАЧИЕВ.

Зор бла туугъан жерлеринден кёчюрюлген халкълагъа къажоу репрессияланы законсузгъа эмда уллу аманлыкъчылыкъга санауун юсюнден Совет Социалист Республикаланы Союзуну Баш Советини

ДЕКЛАРАЦИЯСЫ

Москва, Кремль

1989 жыл 14 ноябрь

Бюгонюкюде, совет обществону жангыруу, демократизациялауу башлангъанда, къырлада алгын болгъан ишлени юслеринден керт халпар билдирге тиниулюк кючленеди. Ол а келир заманда жангылычла этмез ючюн керекди.

Эсибиз бизни сталинчи репрессияланы кезиюне къайтаргъанлай турады. Законсузлукъ бла зорлукъ кеп республикалагъа бла халкълагъа катылгъандыла. Адамланы кеп санда туугу, лагерлерде азап чекдируу, кёчюрюлюкде тишириулары, къартланы, сабийлени ачык, жаланигъалыкъ сындагъанлары – алгын болгъан битеу ол затла бизни эсибизге къайтанлай, жергибизни сындыргъанлай турадыла. Аны унутуу амал жокъду.

Экинчи дуняя урушуну жылларанда тауула-ны, ингушлуланы, къалмукуланы, къарачайлыны, кърым татарлыны, немислиени, месхитинли тюркюлюени, чеченилини туугъан

жерлеринден зор бла кёчюрюу Сталинни заманында этилген кюйсюз ишледен бирлери болгъандыла.

СССР-ни Баш Совети халкълыны саулай да зор бла сылтаусуз кёчюрюноу халкъла аралы правону мурдорларына, социалист ниетге чюйре келген бек уллу аманлыкъчылыкъныча терселюди.

Совет Социалист Республикаланы Союзуну Баш Совети мындан ары бизни къырлада адамны эркинликлерине бла огурулукуну ниетлерине бир заманда да бузукълукъ этилмеине ишандырады.

СССР-ни Баш Совети репрессияланы сынгаган совет халкълыны барысына да эркинликлерин толусунай къайтаргъа, аны тийишли законна бла бегитирге керекди деп, алай къарайды.

СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини эмда СССР-ни Баш Советини ведомстволы. 1989. 223. ст. 449

Россей Федерацияны Президентини малкъар халкъга АЙТХАН СЁЗЮ

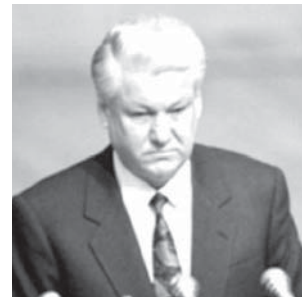
Багъалы ата журтлуларым!

Бу арт айлада, кеп халкъла туугъан жерлеринден зор бла къысталгъан ачылу кионни алында, эсибиз бизни сталинчи законсузлукъну эм зорлукъну бушуулу жылларына къайтарды. Россейни халкълары бары да сынгагъандыла законсузлукъну, артыкчылыкъны.

1944 жылда 8-чи мартда, малкъар халкъны жашлары Улуу Ата журт урушун фронтларында душман бла сермеше тургъан заманда, къартланы, тишируулары эм сабийлени жуок ташыуучу вагонлагъа жыйып, Къазахстанны бла Къыргызстанны узакъ ёзенлерине элпип къуйгъандыла. Репрессиялагъа тошген башха халкълача, малкъарлыла да учулукъ, испассызлыкъ сынгагъандыла, алагъа жалгъан дау этилгенди, бир тюрко хаталары болмай тургъанлай, аланы къра чёпге салгъандыла.

Малкъар халкъ ишни сюйген, сабыр акылы, огурулу халкъ болгъаны зертте заманладан бери да белгилди. Кёчюрюлюкню, зорлукъну ачылу жылларында, айтып анылаталмачла кыйын болуплада малкъарлылагъа жан сакъларгъа ма ол ишанчулары болушхандыла, аны бла бирге уа, сёзсюз, тюзлюк тохташдырыларына толлу ийнанчулуклары. Жан сакъларына бла да кылай, малкъарлыла алагъа экинчи туугъан журт болгъан республикаланы халкъларындан намыс-сый да табарча, алай жашагъандыла эм ишлегендиле.

Бюгон, малкъарлыла туугъан жерлеринден зор бла кёчюрюлгенли 50 жыл болгъаныны бушуулу кионюде, сюргоюнде замансыз ёлгенлини эсгерге, аланы алларында баш урама, ююрлерине эм жууукларына, жарсууум билдирип, къайтыгъ сёз береме. Россей Федерацияны Президентини болгъан къадырдында этилген терслик

ючюн сиден кечгинлик тилейме.

Кёчюрюлюк бла байламлы малкъар халкъга ырыскы эм моральни жаны бла тошген уллу зарарны бир да болмагъандан ары бир кесегин къайтары мурат бла малкъар халкъны реабилитация этиуноу эм аны жашауун жангыртургъа эм айнытыргъа къырладан болушукъ беруюноу мадарларыны юсюнден Россей Федерацияны Президентини Указы чыкгъанды. Россейде эм сизни республикада да бола тургъан социальни, экономика эм культура тюрленюле ауур жараланы сау этериклерине толлу ийнанам.

Сизни жеригизде мамырылыкъ эм ырахатлыкъ къаты тохташханлай турсула, малкъар халкъга насып, къолайлыкъ тилейме.

Б. ЕЛЬЦИН.
1994 жыл, 5 март.

Къабарты АССР-ни Къабарты-Малкъар АССР-ге тюрлендириуню юсюнден СССР-ни Баш Советини Президиумуну УКАЗЫ

Москва ш., Кремль

1957 жыл 9 январь

Малкъар халкъны миллет айныуун жалчытырча болумла къуар мурат бла СССР-ни Баш Советини Президиуму бегим этеди:

1. Малкъар халкъны миллет автономиясы жагыдан къурауну баш магъаналы ише санаргъа.

2. РСФСР-ни Баш Советини Президиуму Къабарты АССР-ни Къабарты-Малкъар АССР-ге тюрлендириуню вопросуна къараргъа борчулу этиледи.

3. СССР-ни Баш Советини Президиумуну «Къабарты-Малкъар АССР-де жашагъан малкъарлыланы кёчюрюноу юсюнден» СССР-ни Баш Советини Президиумуну 1944 жылда 8-чи апрельде чыгарылгъан

Указы эмда «Малкъарлылагъа алгын жашагъан жерлерине къайтыргъа эркинлик бермеуноу юсюнден» 1956 жылда 28-чи апрельде чыкгъан Указыны 2-чи статьясы кючлерин тас этдиле.

СССР-ни Баш Советини Президиумуну Председатели

К. ВОРОШИЛОВ.

СССР-ни Баш Советини Президиумуну секретары

А. ГОРКИН.

Къабарты АССР-ни Къабарты-Малкъар АССР-ге тюрлендириуню юсюнден СССР-ни Баш Советини Президиумуну УКАЗЫ

Москва ш., Кремль

1957 жыл 9 январь

Малкъар халкъны миллет айныууна тийишли онгла къуар мурат бла СССР-ни Баш Советини Президиуму бегим этеди:

1. Малкъар халкъны миллет автономиясын къайтарыну этилмей жарамсызлыкъ ише санаргъа.

2. РСФСР-ни Баш Советини Президиумуна Къабарты АССР-ни Къабарты-Малкъар АССР-ге тюрлендириуню юсюнден вопросуна къараргъа кереклисин эсгертирге.

3. «Къабарты-Малкъар АССР-де жашагъан малкъарлыланы кёчюрюноу эм Къабарты-Малкъар АССР-ге тюрлендириуню юсюнден» СССР-ни Баш Советини Президиумуну 1944 жылда 8-чи апрельде чыгарылгъан Указы эм 1956 жылда 28-чи апрельде

шагъан малкъарлыланы кёчюрюноу эм Къабарты-Малкъар АССР-ни Къабарты АССР-ге тюрлендириуню юсюнден» СССР-ни Баш Советини Президиумуну 1944 жылда 8-чи апрельде чыгарылгъан Указы эм 1956 жылда 28-чи апрельде

чыкгъан Указыны 2-чи статьясыны малкъарлылагъа алгын жашагъан жерлерине къайтыргъа эркинлик бермеуноу юсюнден айтылгъан кесеге кючлерин тас этдиле.

СССР-ни Баш Советини Президиумуну Председатели

К. ВОРОШИЛОВ.

СССР-ни Баш Советини Президиумуну секретары

А. ГОРКИН.

СССР-ни Баш Советини Президиумуну малкъар, чечен, ингуш, къалмукъ эмда къарачай халкълыны миллет автономияларын къайтарыну юсюнден указларын къабыл кёрюноу юсюнден ЗАКОН

Москва ш., Кремль

1957 жыл 11 февраль

Совет Социалист Республикаланы Союзуну Баш Совети бегим этеди:

1-чи статья. СССР-ни Баш Советини Президиумуну 1957 жылда 9 январьда чыгарылгъан бу указларын къабыл кёрюрге:

«Къабарты-АССР-ни Къабарты-Малкъар АССР-ге тюрлендириуню юсюнден»;

«Чечен-Ингуш АССР-ни РСФСР-ни къауумунда жагыдан тохташдырууню юсюнден»;

«Къалмукъ автоном областны РСФСР-

ни къауумунда къурауну юсюнден» «Черкес автоном областны Къарачай-Черкес автоном областга тюрлендириуню юсюнден».

Анга кёре СССР-ни Конституциясыны тийишли статьясына тозетиуле бла къошакъла кийирирге.

СССР-ни Баш Советини Президиумуну Председатели

К. ВОРОШИЛОВ

СССР-ни Баш Советини Президиумуну секретары

А. ГОРКИН

Малкъар халкъны жангырууну кионю тохташдырууню юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини УКАЗЫ

Малкъар халкъны ырызлыгъын эмда республиканы жамауатыны малкъар халкъ туугъан жеринден зор бла кёчюрюлгенли 50-жыллыгына аталгъан жыйлыууну оноуун тергеуге алып, бегим этеме:

1. 28 мартны – «Къабарты АССР-ни Къабарты-Малкъар АССР-ге тюрлендириуню юсюнден» КъМАССР-ни 1957 жылда чыгарылгъан Закону къабыл этилген кионю - Малкъар халкъны жангырууну кионю санаргъа.

2. 28-чи март Къабарты-Малкъар Республикада жашагъан халкълыны барына да байрам (солуу) кюндю деп, алай тохташдырыгъа.

3. Бу Указ басмаланды кионюден башлап жашауда бардырылганды.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини Нальчик шахар, 1994 жыл 25 март, №19

В. КОКОВ.

Талпыныулукъ бла кюч-кыарыу берген азатлыкъ

Ахыры. Алы 1-чи бетдеди.

КЪАЙТЫУ

28 март малкыар халкыга артыкта мағаналык юндю. 1957 жылда Нальчикде республиканы Баш Советини осорлыны ебек темасы малкыар халкыны автономияны кыайтарыну юсюнден болганды. Анда ослөгөнен халкы ата-бабаларыны журтларына кыайтарыны кыайтарыны жамауаты кыуанчанын айта эдиле.

1994 жылдан бери уа 28 март малкыар халкыны, битеу республиканы да миллет байрамына, халкыны кыайралыкы кыайралыкын, жангыртын кюнюне саналды. Къыргызнын биринчи президенти Валерий Коков «Малкыар халкыны жангыртыну кюнюн тохтатдыруу юсюнден» Жазына кюч салгылары 25 жыл толганды.

Тууган журтка кыайткан биринчи кюнден окуна малкыарлыа республиканы политика, экономика, социал жамауат, культура жашауна тири кыошулуу башланганды. 1959 жылда маргда жер-жерли Советлеге -513, къМАСОР-ни Баш Советине уа 15 таулу айрыктылары да анга шагытты. СССР-ни эмда РСФСР кыарлыа властыларыны баш органдарына Къуиланы Къайсын, Мусыланы Шамса, Уналаны Чомай сайланганды.

Къабаты-Малкыарны Баш Советини кыуруу сессиясында Уналаны Чомай къМР-ни Баш Советини Президиумнуу председателине сайланганды. КПСС-ни бюросуну бла обкомну кыуаруула да кенгертилгенде, таулуа республиканы правительствосунда ишленгенде, министерство-

Тимбора Мальбахов.

Асланби Ахвов.

Уналаны Чомай.

Хутулааны Ханафий.

Куйбалааны Мухажир.

Батчаланы Исмайыл.

ылы, Хутулааны Ханасфийни, Куйбалааны Мухажирни, Бабаланы Солтаны, Черкесланы Сарбияни, Къазакъланы Исхакъланы бла Исмайылны, Мусыланы Шамсаны, Чабдарланы Борисни, Черкесланы Георгийни эм кен башка кыарлы кулдукчуларыны атлары халкыны эсиндедиле.

АЛГА БАРЫУ

Кёпчючюлюк кыайларында таулулага бийик, орталыкъ

Михайлы, РАН-ны член-корреспонденти Беккилыны Азретни илму ишлери аламын, табиғат болуяны тинтиуге жол ачандыла. Экономикада, гуманитар, техника, физико-математика, тарых, философия, эл мюлк, медицина имуладуа мағаналы тинтиуге бардыры, илмуу айнытууга юлюшлерин кыошканла да бардыла.

Малкыарны культура жаны бла айнытууга юлюшлерин кыошканыны юсперинде да энци китап чыгарырыга болукду. Аланы повестлери, романлары бла назмулары битеу кыарлада да белгилли болгандыла, башка тиллеге кёчюрилгенде.

1957 жылда республиканы драма театра малкыар труппа жангыдан кыурайганды. Музык культура айныу башланганды. 1958 жылда сахнага фахмулары болган 15 жаш адам Москвага Щепкин аты театр училищеге жиберилген эдиле. Биюнюкюден да бу тере жангыртылып, Щепкин аты училищеге малкыар студияда фахмулу жашла бла кызыла окуйдула.

Таулу халкыны алты фахмулу келечиси РСФСР-ни Ленинчи эмда Кырлар сауғаларыны лауреатлары деген атка тийишли болгандыла. Ол санда Куйбалааны Къайсын бла Зумакъуланы Танзияла. Културада эмда искусствода да кыойгандыла кеспири узылар миллетни адамдары Россейини халк артистлери Улбашаны Мутай, Кючюкланы Магомат, Къулбайланы Людмила, Россейини сыйлы артистлери Барас Билаланы Исмайыл, Жанатыйланы Исмайыл, Таукуланы Галина, Ахматланы Зейтун, Ююопланы Хамит, Балыналаны Зариф.

«Балкарини» кыайт фольклор-этнография топ-суу самбыланы аты уа республикада, Россейде, тыш кыарлада да айтылды, аны концертилерне заманда да толу заллада бардыла.

1957 жылда январда малкыар тилде газет жангыдан басмаланын башланганды.

Басмага ТИКАЛАНЫ Фатима хазыраганды.

Басмага ТИКАЛАНЫ Фатима хазыраганды.

«Коммунизмге жол», биюнюкюде уа «Заман», жамаути республиканы политика, экономика, культура жашауу бла кюч сайын шагырый этеди.

ЖАНЫ

БЫЙИКЛИКЛЕГЕ ИТИНЕ

Тамата тейю бла бирге уа илмуула, чыгармачылыкка, спортка хундерлери болган жашларыны бла кызыларны битеу кыарланы белгилли вузаларында окуйдула, торлю-торлю даражалы эришилеге, конкурсларга кыатыша, миллетни атын белгилли этеди. Ма, сёз ючюн, генетик Жаубермелзаны Муратны ДНК-ни тинтиуге сейри улду. Ол Башкирдини кыарлы университетинде молекуляр медицинаны арсында кавказ халкында эмюрлери узакъ болган адамланы саулыкларынын тинтиуу бла юрешеди.

Туменланы тукумдан юч кызында Альберт, Къазим, Бийберт туушууну кыатыш торлолеринде ачыла болдыла. Неда жаш жырчыбыз Атайиланы Малика битеуроссейини жыр конкурса кыарууну сыйланды.

Жирур, онколог медицина имулананы кандидаты Тикаланы Эльдар а Кыязанда республиканы онкология клиникада ишлей, диагноз тюз салгынына, багынуу амалларын сайлауына савсуула махтауга тийишли болды. Каналаны Эрменбийни туудуру Марьяна «Жангы бийликке» республиканы кадр конкурса билимин, илмуулу конкорса юрештгенди. Пёпюкланы Элина уа Москвада кыарлы лингвистика университетде окуй, тыш кыарлы тиллеге усталгыны ючюн Футболдан дуньяны тунчонда тилманчыг этгенди.

Сёзюс, таулу миллет кёрген кыйынлыкка, зорлукъ жашудан тонголтмегенди. Тарыны эсе тау, халк алга барыла, фахмулу жашла бла кызыла эсе, малкыарны кепир ючюн жарык болуугуна ушандырадыла.

Мухаджи КИШЕВ,

Россейини уджестеволарына академикисини керти члени.

«Таулуа алчылыккыны кыиштегиче вчхындырмагандыла»

Къыраллыгыбыз кыайталыган юнне Ленинни орденнини, Урунуу Кызыл байрагыны эки да орденнини Жюсти Черкес Басиевни Миссиясы биле эсгергенди.

«Мен азербайджан тилини уста билгеним себепли Ленинни кыайдала ишлерге сёзюс дегенеринде, Элбурс району ардарызы сайламына. Маңга тауларда бандала бардыла деп кюркютурга да юрешгенди. Таулуа уа - ишчи сыйоюн, кыонакбайлыла да эте билген бир отурду халкы.

Малкыарлыла сюрюнде болганырында да, ала бла байламлыкны юзюмгенме. 1956 жылы ахырында Курданды Паща эм башка шуклардан телефон бла ослөгөнди, кеп бармай кыайтыркыбыз дегенди. Ол кезюнде мен Тырнуаууну волфрам-молибден комбинатыны Бедика болушукчу молнокю директору эдим. Малкыарлыла кыайтадыла деп билдириу этилгенди окуна, эки отулу 12 фтар хазыратыма. Лашуктада атылып турган ферманда да 20 юйюк кертилик кепле бу бёлюмю сайлапганына сейр туююду. Барыбыз да тансык эдик, ёлюрге уздан кыайты, тириле башлаганы ана тилибюде. Ана ючюн эди биринчи жерде кепир ючюн кепи анда кыатышкан конкурсанды етерге тошени.

Къалай-ала болса да, 30-дан артык жаш бла кыыз 1-чи сентябрде малкыар тил бла литература бёлюмюне ачылганы эди. Ким кызаак, ким кыргыз, ким узбек шолланы бошак келген жашадыла бла кыздала кепле бу бёлюмю сайлапганына сейр туююду. Барыбыз да тансык эдик, ёлюрге уздан кыайты, тириле башлаганы ана тилибюде. Ана ючюн эди биринчи жерде кепир ючюн кепи анда кыатышкан конкурсанды етерге тошени.

Къалай-ала болса да, 30-дан артык жаш бла кыыз 1-чи сентябрде малкыар тил бла литература бёлюмюне ачылганы эди. Ким кызаак, ким кыргыз, ким узбек шолланы бошак келген жашадыла бла кыздала кепле бу бёлюмю сайлапганына сейр туююду. Барыбыз да тансык эдик, ёлюрге уздан кыайты, тириле башлаганы ана тилибюде. Ана ючюн эди биринчи жерде кепир ючюн кепи анда кыатышкан конкурсанды етерге тошени.

Къалай-ала болса да, 30-дан артык жаш бла кыыз 1-чи сентябрде малкыар тил бла литература бёлюмюне ачылганы эди. Ким кызаак, ким кыргыз, ким узбек шолланы бошак келген жашадыла бла кыздала кепле бу бёлюмю сайлапганына сейр туююду. Барыбыз да тансык эдик, ёлюрге уздан кыайты, тириле башлаганы ана тилибюде. Ана ючюн эди биринчи жерде кепир ючюн кепи анда кыатышкан конкурсанды етерге тошени.

Къалай-ала болса да, 30-дан артык жаш бла кыыз 1-чи сентябрде малкыар тил бла литература бёлюмюне ачылганы эди. Ким кызаак, ким кыргыз, ким узбек шолланы бошак келген жашадыла бла кыздала кепле бу бёлюмю сайлапганына сейр туююду. Барыбыз да тансык эдик, ёлюрге уздан кыайты, тириле башлаганы ана тилибюде. Ана ючюн эди биринчи жерде кепир ючюн кепи анда кыатышкан конкурсанды етерге тошени.

Къалай-ала болса да, 30-дан артык жаш бла кыыз 1-чи сентябрде малкыар тил бла литература бёлюмюне ачылганы эди. Ким кызаак, ким кыргыз, ким узбек шолланы бошак келген жашадыла бла кыздала кепле бу бёлюмю сайлапганына сейр туююду. Барыбыз да тансык эдик, ёлюрге уздан кыайты, тириле башлаганы ана тилибюде. Ана ючюн эди биринчи жерде кепир ючюн кепи анда кыатышкан конкурсанды етерге тошени.

Ол заманда ш кёпчюлюк юсюнден айтсак, эсибизге демоний кызыралыбыз, оюнген республикабызны жаш тейюле бла бирге бизни университетини студентлери да 1958 жылда Кызаакстаны, Сибирини тыг жерлерин илеуге тири кыатышканылар тошеди. Ол жаны бла малкыар тил эм литература бёлюмюне жашлары, кызылары башлагала юлюг кёргозтилгенди.

Кимибиз тирлик жайгырдыла, кимибиз кегурушда иштенди, кимибиз кегурушда иштенди, кимибиз кегурушда иштенди, кимибиз кегурушда иштенди.

Бизни курсда уа алапат таулуа республиканы экономикасын, культураны айнытууга тийишли юлюш кыошканыла. Ахматланы Ибрагим, Толгурланы Зейтун, Текуланы Мусса, Муускуланы Борис, Соза-

кёпчючюлеге бергенбиз. Хасаныны огары жанында баракла ишлене тура эдиле да, алада жашагыбыз кеси журтларыны ишлегинчи кеп кюйер.

Мени «Нальчик» совхоз-га директорга салгылауында, анда зоотехник болуп Алтайдан биреу, баш бухгалтер болуп да Уналаны жашы ишленгенди. Таза адрекли, ишчи билген, улуу адамлыклары да болган специалистле болгандыла. Дагыда бар эдиле малкыарлыла. Уручулук дегени билгени, иште жеткенде уа, сейр этерча кыыз эм тынгылы ишлеген.

Таулуа орнашып, ишде кесперин иги жаны бла таныта башлаганда, мен кызыртылы малкыарлы, оруслу бригадамын, бёлюмшени араларында эришуле кыурайма. Биринчи жылда алчылыккыны Акъ - Суу бёлюм, экинчи жерини Хасания, ючюнчю жерини бёлюм алгандыла. Акъ - Суу бёлюмю о кезюнде Тарбияны Бекмыра, Хасанияны Юлюккына уа Холаманланы Назир башчылык этегенди.

Орта Азияда малкыарлыла тахта кетпелени бай тилдини эсгердиюр юйренгенерини юсюнден кеп эшиттеним. Ол себептен 3-чю бёлюмде акъ сууулауга 50 гектар жер береме, тахта кетпелге есдо-

Мухаджи КИШЕВ

рирге. Ала Орта Азияда чопондорно уругуны келтирип, аны септен эдиле. Биринчи жылда окунууу зар гектардан 700-чегерин жайгырдыла. Ол чопондорно Черкеске заводда ташып да, маллага ашатып да тауусамай кыайган эдик. Башка тахта кетпелден да кимден эсе да бай тирлик жайгырдыла.

Малчыланы юсюнден а энци белгилле айтыргы соеме. Эсимден бир да кетмедди Темболтарны Къасай. 105 жыл жашап аушанды. Эте бериллик туурланы жалада анга ушанычу эдик. Сора Гаиланы Хажимсайыл, Жанатыйланы Хамит бла Шаратый. Ала башка тауларны аугурылганы сукта сайын 800-1000-шер грамм кыошулу турганын айтсак да, ангы-

ларга болукуду ала кыалай ишленерини.

Гуртуланы Салим башчылык этген сют-товар ферма уа битеу совхозда биринчи болуп турганды. Республиккада да ачылганы саньнда жюрюгенди. Чыгарланы Шамкыоз ол фермада ишленгенди тийишли болганды Социалист Урунуу Жигити деген атка. 25-30 ийнеки жар биринден жаш сайын 3500-4000 литр эм андан да кеп сют сауп, аланы хар биринден бузуу алып, 2-3-айлыкларында бери есдорюп турганды.

Ийнекени «Вээр» установкала бла сауууну бу фермада кыураганды. Ийнекени машинала бла сауууну уа республиккада окуна бек алга Хасания бёлюмде башлаган эдик. Битеу республиканы мюлкперинден келгенди бу эки ферманы иш сынаулары бла шагырейленирге.

Мау улуу малчыланы, тахта кетпелге есдорючюлени, торек башчылары, сабынаны жанер ишгер ишленерини хайрындан айттылган эди. «Нальчик» совхозу аты битеу кыралга, аны ючюн сауылганды мюлк берге да КПСС-ни Ара Комитетини, СССР-ни Баш Советини эм ВЛКСМ-ни АК-сыны сайлы байкарлары бла, аны ючюн кыатыша эди жыл сайын да ВДНХ-ны кёрмочперине».

ЭСИБИЗДЕН КЕТМЕЗЛИК ЖЫЛЛА

1957 жылда халкыбызды дагыда бир кыуанч ачарырында малкыар тил бла литература бёлюмюне ачылганы эди. Ким кызаак, ким кыргыз, ким узбек шолланы бошак келген жашадыла бла кыздала кепле бу бёлюмю сайлапганына сейр туююду. Барыбыз да тансык эдик, ёлюрге уздан кыайты, тириле башлаганы ана тилибюде. Ана ючюн эди биринчи жерде кепир ючюн кепи анда кыатышкан конкурсанды етерге тошени.

Къалай-ала болса да, 30-дан артык жаш бла кыыз 1-чи сентябрде малкыар тил бла литература бёлюмюне ачылганы эди. Ким кызаак, ким кыргыз, ким узбек шолланы бошак келген жашадыла бла кыздала кепле бу бёлюмю сайлапганына сейр туююду. Барыбыз да тансык эдик, ёлюрге уздан кыайты, тириле башлаганы ана тилибюде. Ана ючюн эди биринчи жерде кепир ючюн кепи анда кыатышкан конкурсанды етерге тошени.

Къалай-ала болса да, 30-дан артык жаш бла кыыз 1-чи сентябрде малкыар тил бла литература бёлюмюне ачылганы эди. Ким кызаак, ким кыргыз, ким узбек шолланы бошак келген жашадыла бла кыздала кепле бу бёлюмю сайлапганына сейр туююду. Барыбыз да тансык эдик, ёлюрге уздан кыайты, тириле башлаганы ана тилибюде. Ана ючюн эди биринчи жерде кепир ючюн кепи анда кыатышкан конкурсанды етерге тошени.

Къалай-ала болса да, 30-дан артык жаш бла кыыз 1-чи сентябрде малкыар тил бла литература бёлюмюне ачылганы эди. Ким кызаак, ким кыргыз, ким узбек шолланы бошак келген жашадыла бла кыздала кепле бу бёлюмю сайлапганына сейр туююду. Барыбыз да тансык эдик, ёлюрге уздан кыайты, тириле башлаганы ана тилибюде. Ана ючюн эди биринчи жерде кепир ючюн кепи анда кыатышкан конкурсанды етерге тошени.

Ол заманда ш кёпчюлюк юсюнден айтсак, эсибизге демоний кызыралыбыз, оюнген республикабызны жаш тейюле бла бирге бизни университетини студентлери да 1958 жылда Кызаакстаны, Сибирини тыг жерлерин илеуге тири кыатышканылар тошеди. Ол жаны бла малкыар тил эм литература бёлюмюне жашлары, кызылары башлагала юлюг кёргозтилгенди.

Кимибиз тирлик жайгырдыла, кимибиз кегурушда иштенди, кимибиз кегурушда иштенди, кимибиз кегурушда иштенди, кимибиз кегурушда иштенди.

Бизни курсда уа алапат таулуа республиканы экономикасын, культураны айнытууга тийишли юлюш кыошканыла. Ахматланы Ибрагим, Толгурланы Зейтун, Текуланы Мусса, Муускуланы Борис, Соза-

кёпчючюлеге бергенбиз. Хасаныны огары жанында баракла ишлене тура эдиле да, алада жашагыбыз кеси журтларыны ишлегинчи кеп кюйер.

Мени «Нальчик» совхоз-га директорга салгылауында, анда зоотехник болуп Алтайдан биреу, баш бухгалтер болуп да Уналаны жашы ишленгенди. Таза адрекли, ишчи билген, улуу адамлыклары да болган специалистле болгандыла. Дагыда бар эдиле малкыарлыла. Уручулук дегени билгени, иште жеткенде уа, сейр этерча кыыз эм тынгылы ишлеген.

Таулуа орнашып, ишде кесперин иги жаны бла таныта башлаганда, мен кызыртылы малкыарлы, оруслу бригадамын, бёлюмшени араларында эришуле кыурайма. Биринчи жылда алчылыккыны Акъ - Суу бёлюм, экинчи жерини Хасания, ючюнчю жерини бёлюм алгандыла. Акъ - Суу бёлюмю о кезюнде Тарбияны Бекмыра, Хасанияны Юлюккына уа Холаманланы Назир башчылык этегенди.

Орта Азияда малкыарлыла тахта кетпелени бай тилдини эсгердиюр юйренгенерини юсюнден кеп эшиттеним. Ол себептен 3-чю бёлюмде акъ сууулауга 50 гектар жер береме, тахта кетпелге есдо-

рирге. Ала Орта Азияда чопондорно уругуны келтирип, аны септен эдиле. Биринчи жылда окунууу зар гектардан 700-чегерин жайгырдыла. Ол чопондорно Черкеске заводда ташып да, маллага ашатып да тауусамай кыайган эдик. Башка тахта кетпелден да кимден эсе да бай тирлик жайгырдыла.

Малчыланы юсюнден а энци белгилле айтыргы соеме. Эсимден бир да кетмедди Темболтарны Къасай. 105 жыл жашап аушанды. Эте бериллик туурланы жалада анга ушанычу эдик. Сора Гаиланы Хажимсайыл, Жанатыйланы Хамит бла Шаратый. Ала башка тауларны аугурылганы сукта сайын 800-1000-шер грамм кыошулу турганын айтсак да, ангы-

ларга болукуду ала кыалай ишленерини.

Гуртуланы Салим башчылык этген сют-товар ферма уа битеу совхозда биринчи болуп турганды. Республиккада да ачылганы саньнда жюрюгенди. Чыгарланы Шамкыоз ол фермада ишленгенди тийишли болганды Социалист Урунуу Жигити деген атка. 25-30 ийнеки жар биринден жаш сайын 3500-4000 литр эм андан да кеп сют сауп, аланы хар биринден бузуу алып, 2-3-айлыкларында бери есдорюп турганды.

Ийнекени «Вээр» установкала бла сауууну бу фермада кыураганды. Ийнекени машинала бла сауууну уа республиккада окуна бек алга Хасания бёлюмде башлаган эдик. Битеу республиканы мюлкперинден келгенди бу эки ферманы иш сынаулары бла шагырейленирге.

Мау улуу малчыланы, тахта кетпелге есдорючюлени, торек башчылары, сабынаны жанер ишгер ишленерини хайрындан айттылган эди. «Нальчик» совхозу аты битеу кыралга, аны ючюн сауылганды мюлк берге да КПСС-ни Ара Комитетини, СССР-ни Баш Советини эм ВЛКСМ-ни АК-сыны сайлы байкарлары бла, аны ючюн кыатыша эди жыл сайын да ВДНХ-ны кёрмочперине».

Мухаджи КИШЕВ

Ол заманда ш кёпчюлюк юсюнден айтсак, эсибизге демоний кызыралыбыз, оюнген республикабызны жаш тейюле бла бирге бизни университетини студентлери да 1958 жылда Кызаакстаны, Сибирини тыг жерлерин илеуге тири кыатышканылар тошеди. Ол жаны бла малкыар тил эм литература бёлюмюне жашлары, кызылары башлагала юлюг кёргозтилгенди.

Кимибиз тирлик жайгырдыла, кимибиз кегурушда иштенди, кимибиз кегурушда иштенди, кимибиз кегурушда иштенди, кимибиз кегурушда иштенди.

Бизни курсда уа алапат таулуа республиканы экономикасын, культураны айнытууга тийишли юлюш кыошканыла. Ахматланы Ибрагим, Толгурланы Зейтун, Текуланы Мусса, Муускуланы Борис, Соза-

кёпчючюлеге бергенбиз. Хасаныны огары жанында баракла ишлене тура эдиле да, алада жашагыбыз кеси журтларыны ишлегинчи кеп кюйер.

Мени «Нальчик» совхоз-га директорга салгылауында, анда зоотехник болуп Алтайдан биреу, баш бухгалтер болуп да Уналаны жашы ишленгенди. Таза адрекли, ишчи билген, улуу адамлыклары да болган специалистле болгандыла. Дагыда бар эдиле малкыарлыла. Уручулук дегени билгени, иште жеткенде уа, сейр этерча кыыз эм тынгылы ишлеген.

Мухаджи КИШЕВ

Ол заманда ш кёпчюлюк юсюнден айтсак, эсибизге демоний кызыралыбыз, оюнген республикабызны жаш тейюле бла бирге бизни университетини студентлери да 1958 жылда Кызаакстаны, Сибирини тыг жерлерин илеуге тири кыатышканылар тошеди. Ол жаны бла малкыар тил эм литература бёлюмюне жашлары, кызылары башлагала юлюг кёргозтилгенди.

Кимибиз тирлик жайгырдыла, кимибиз кегурушда иштенди, кимибиз кегурушда иштенди, кимибиз кегурушда иштенди, кимибиз кегурушда иштенди.

Бизни курсда уа алапат таулуа республиканы экономикасын, культураны айнытууга тийишли юлюш кыошканыла. Ахматланы Ибрагим, Толгурланы Зейтун, Текуланы Мусса, Муускуланы Борис, Соза-

кёпчючюлеге бергенбиз. Хасаныны огары жанында баракла ишлене тура эдиле да, алада жашагыбыз кеси журтларыны ишлегинчи кеп кюйер.

Мени «Нальчик» совхоз-га директорга салгылауында, анда зоотехник болуп Алтайдан биреу, баш бухгалтер болуп да Уналаны жашы ишленгенди. Таза адрекли, ишчи билген, улуу адамлыклары да болган специалистле болгандыла. Дагыда бар эдиле малкыарлыла. Уручулук дегени билгени, иште жеткенде уа, сейр этерча кыыз эм тынгылы ишлеген.

Таулуа орнашып, ишде кесперин иги жаны бла таныта башлаганда, мен кызыртылы малкыарлы, оруслу бригадамын, бёлюмшени араларында эришуле кыурайма. Биринчи жылда алчылыккыны Акъ - Суу бёлюм, экинчи жерини Хасания, ючюнчю жерини бёлюм алгандыла. Акъ - Суу бёлюмю о кезюнде Тарбияны Бекмыра, Хасанияны Юлюккына уа Холаманланы Назир башчылык этегенди.

Орта Азияда малкыарлыла тахта кетпелени бай тилдини эсгердиюр юйренгенерини юсюнден кеп эшиттеним. Ол себептен 3-чю бёлюмде акъ сууулауга 50 гектар жер береме, тахта кетпелге есдо-

рирге. Ала Орта Азияда чопондорно уругуны келтирип, аны септен эдиле. Биринчи жылда окунууу зар гектардан 700-чегерин жайгырдыла. Ол чопондорно Черкеске заводда ташып да, маллага ашатып да тауусамай кыайган эдик. Башка тахта кетпелден да кимден эсе да бай тирлик жайгырдыла.

Малчыланы юсюнден а энци белгилле айтыргы соеме. Эсимден бир да кетмедди Темболтарны Къасай. 105 жыл жашап аушанды. Эте бериллик туурланы жалада анга ушанычу эдик. Сора Гаиланы Хажимсайыл, Жанатыйланы Хамит бла Шаратый. Ала башка тауларны аугурылганы сукта сайын 800-1000-шер грамм кыошулу турганын айтсак да, ангы-

Илмуланы докторлары

- АБШАЛАНЫ Магомед, Тахирини жашы - физика-математика илмуланы доктору;
- АКЫЛПАНЫ Светлана, Исмайлыны кызы - тарых илмуланы доктору;
- АЛИКАЛЛАНЫ Рашид, Солтантеми жашы - филология илмуланы доктору;
- АЛИКАЛЛАНЫ Мадина Валентиновна - экономика илмуланы доктору;
- АНАЛЛАНЫ Элдар, Хусейни жашы - медицина илмуланы доктору;
- АНАХАЛЛАНЫ Кошкинбаев, Назирини жашы - техника илмуланы доктору;
- АППАЙЛАНЫ Аскер, Макарын жашы - филология илмуланы доктору;
- АТАБЫЙЛАНЫ Аслан, Хахимини жашы - экономика илмуланы доктору;
- АТЫМЫРЗАЛАНЫ Махти, Махти жашы - медицина илмуланы доктору;
- АТЫМЫРЗАЛАНЫ Фатима, Исхаканы кызы - филология илмуланы доктору;
- АХКЕБЕКЛАНЫ Анатолий, Амишини жашы - физика-математика илмуланы доктору;
- АХКЕБЕКЛАНЫ Непли, Кайырмазаны кызы - медицина илмуланы доктору;
- АХМАТЛАНЫ Ибрагим, Хашимини жашы - филология илмуланы доктору;
- АХМАТЛАНЫ Мусса, Ахматны жашы - техника илмуланы доктору;
- БАЙЧЕККУЛАНЫ Нина, Харунуну кызы - педагогика илмуланы доктору;
- БАККУЛАНЫ Жамал Хажи-Османнаны жашы - эл мюлк илмуланы доктору;
- БАЦИЙЛАНЫ Светлана, Кьонакбийини кызы - филология илмуланы доктору;
- БЕРБЕРИЛАНЫ Бурхан Абуосунуфун жашы - филология илмуланы доктору;
- БЕККИЛАНЫ Азрет, Юсюнню жашы - техника илмуланы доктору;
- БЕККИЛАНЫ Мухтар, Юсюнню жашы - техника илмуланы доктору;
- БИТТИРПАНЫ Анатолий, Мурашын жашы - ветеринар илмуланы доктору;
- БИТТИРПАНЫ Тамара, Шамсудинни кызы - филология илмуланы доктору;
- БЕЮЭЛАНЫ Руслан, Сагыттын жашы - педагогика илмуланы доктору;
- БОТАШЛАНЫ Хасан, Ибрагимини жашы - физика-математика илмуланы доктору;
- БУДАЙЛАНЫ Камал, Даниланын жашы - медицина илмуланы доктору;
- ГАЖОНЛАНЫ Вероника, Евгеньини кызы - медицина илмуланы доктору;
- ГАЗАЛЛАНЫ Мухтар, Алийни жашы - химия илмуланы доктору;
- ГЕЛЯЛПАНЫ Ариука, Ибрагимини кызы - филология илмуланы доктору;
- ГЕМУЛПАНЫ Исмайыл, Нунун жашы - тарых илмуланы доктору;
- ГЕРГЬКОКАЛАНЫ Жамал, Абушуну жашы - эл-мюлк илмуланы доктору;
- ГУЗЕЛПАНЫ Жамал, Магометини жашы - филология илмуланы доктору;
- ГУРУТЛАНЫ Тамара, Бертини кызы - филология илмуланы доктору;
- ДУДУЛАНЫ Аминат, Таубийни кызы - филология илмуланы доктору;
- ЕЗДЕНПАНЫ Мухамин, Юсюнню жашы - медицина илмуланы доктору;
- ЕЗДЕНПАНЫ Осюп, Бахатны жашы - экономика илмуланы доктору;
- ЕЗДЕНПАНЫ Зухра, Хаджи-Муратны кызы - медицина илмуланы доктору;
- ЖАБОЛАНЫ Екатерина, Ахматны кызы - филология илмуланы доктору;
- ЖАБОЛАНЫ Амина, Сергюннуну кызы - техника илмуланы доктору;
- ЖАНГОРАЗАЛПАНЫ Жансурат, Солтаннаны кызы - экономика илмуланы доктору;
- ЖЕТИШЛАНЫ Рашид, Абдулуну жашы - медицина илмуланы доктору;
- ЗАЛИХАНЛАНЫ Михаил, Чокканы жашы - география илмуланы доктору;
- ЗАЛИХАНЛАНЫ Борис, Жанак-Айыттын жашы - физика-математика илмуланы доктору;
- ЗУМАККУЛАЛАНЫ Борис, Мустафаны жашы - тарых илмуланы доктору;
- ИТТИЛАНЫ Абдуллах Билканын жашы - химия илмуланы доктору;
- КАПАБЕКЛАНЫ Муслим, Ибрагимини жашы - ветеринар илмуланы доктору;
- КЕРИМЛАНЫ Фатима, Абдуллахын кызы - экономика илмуланы доктору;
- КЕТЕЧЧИЛАНЫ Мусса, Бахаутдинни жашы - филология илмуланы доктору;
- КЕТЕЧЧИЛАНЫ Хасан, Алийни жашы - биология илмуланы доктору;
- КЫОЧАРЛАНЫ Жамал, Ахматны жашы - химия илмуланы доктору;
- КЪУДАЙЛАНЫ Руслан, Хаджи-Муссаннаны жашы - эл мюлк илмуланы доктору;
- КЪУРШАЛАНЫ Фатимат, Мухтарны кызы - экономика илмуланы доктору;
- КУЧУКЛАНЫ Магомет, Муссаннаны жашы - филология илмуланы доктору;
- КУЧУКЛАНЫ Рамазан, Абсаланын жашы - экономика илмуланы доктору;
- КУЧУКЛАНЫ Зухра, Ахметини кызы - филология илмуланы доктору;
- МАЙКЪОНДУЛАНЫ Асет, Магометини жашы - химия илмуланы доктору;
- МАЙКЪОНДУЛАНЫ Хамит, Хашиминнаны жашы - филология илмуланы доктору;
- МАЙКЪОНДУЛАНЫ Хамит, Алийни

Чочайланы Къаспот Хасандинда биринчи журт салгында аны жашы Хусейн жашы Ибрагим а «Красный партизан» колхозну председатели болуп кел заманы ишле тургандан, халк аны бирча ырызлыкында ол Советни таматасында да айырганды. Аны жашы Хусейн эл мектепде къырк жылга жуукку заманы малкар тилден бла литературадан дерсле бергенди. Биогюнлюк

дарыкмаганды, окууун къыймаганды, муратына жетере талпанындан, уруну жолун а Горкий областда башлаганды, цени начальниги, ызы бла баш экономисти болганды. Токъсанынчы жылда уа аспирантурага, ИГУ-ну Дуниа экономика факультетинде киреди. Кысык заманы ичинде кесини өз къыйлыны, билимге итиную бла бийик даражага жетеди.

ишини автордуу. 14 монография, вуздада окуганыла да аны бла генералдык пирашдырганды. «Ингуштия Республиканы сыйлы экономисти» деген атха тийишли болганды. «ВЭЗ» акционер компанияны директоруну орунбасары, аны бла генералдык пирашдырганды. «Агро-науочерви» къырал унитар предриятига башчылык этгенди. Биогюнлюк «Мюл-

Билимликни, адеплиликни эмда чомартлыкны юлгосю

де ол школда кызы Люба директорлык этеди. Хусей пенсига чыкыгандан сора да койде олтуруп, тынчайы къаламганды. Энде улайганыла биригилеги ашчы этгенди. Ону уа сабий сатда ишлегенди. Эллиге намыслыгы, аriu кызыгы бла да кесин сююргенди. Ала экиси да аламат юйор ёсдоргенди. Аланы эки жерге алып бла юк кызылары бардына.

кени комплекс халда жалчытууну управленийасы Федерал къырал бюджет учрежденияны филиалыны - «Академвоттранс» производство биригуюне къонакбайлык да этип, жуу Россейни илмула академиясыны Сыйлы грамотасы бла саугалланганды. Не уллу бийликкеге кё-тюролген эсе да, иши кеп, заманы өз болганында да къармай, Алим жерлерин унутмайды, артыкда ёсип келген телюге сакды, кимге алам да, кимге окуурга кирирге, кимге сөз бла да къолдунд келгенича болушанды. Анга шөг халда жалада бир юлго келтирсе да тамам сунма. Бир жол СКГИИ-ден бир къауам адим Москвага барганды. Ала музыка инструмента сатып алырга керек эдиле. Алим, нальчыликге къонакбайлык да этип, жуу мушарын да тындырып, алай ашырганды.

аэропортха келип, алагга тюеп, болушук керекиси болганыга аны тапдырып, ашчы жолга баргыгы, хорла болдуру къайтыгыз, деп ашмайы къыймаганды. Мыскадан койоно келесе уа, анасына, зегерчине да соруп кайсы жууккугва не болушук керек болганы. Сор къолдунд келгени аймады, кимге да эсе тапдырырга керешеди. Эгелеринден, къарынды тугуналла да бек сакды.

алчы жерледен бирине да чыкканды. Аны бла бирге уа кызыны сурат ишлерге да хуяри барды. Алай бир жылны тугуан жеринден, миллетинден кенг-де жашаганы да къармай, жаш ана тилинде уста, шакты селешеди. «Заман» газетин уа бир номерин да къыймай къарап, жаратхан статьясы болса, окуп, кесин юкуну атасы сау заманда анга билдирип турган эди.

Мен хапарын айтырдык Алим а эм гитчерелди. Юйорде бек кичи болса да, эрке ёсмергенди. Школда айырмалы окуганы бла бирге спортка да жан атанды. Боксдан айтырдык тренер Жаболаны Сергода жураула эте, жаш телю эришууле деп кере республиканы, Россейни, Совет Союзу да чемпиону болганды.

Илмула уллу жетишимлеге ёрлеу уа айырмалы болганында анга кырк жыл да толмаганды. Ол экономика илмуланы доктордуу, Россейни Естествоулы илмуланы академиясыны членкореспондентиди. Аны атасы академик В И Менула жарандырган экомитукы энциклопедияга киргенди. Анда уа жаланда белгили аллимден атлары жазылганды.

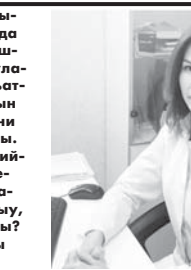
Жыл сайын аны башчылыгында беш-алты адам доктор диссертацияларын къорулайдына. Дагында спортха жашап айтты билгенде, ала эришууле Москван юсю бла барганыларын билгенлей, Алим заман табып, темир жол вокзалга неда

Адам бек сюеди. Ишден беш заманында Отарланы Омарны, Жанатайлыны Исмайлыны, Газаланы Алимни, Тамбийланы Къаспотуну эм башха жырчыларыны жуырланы тыгылачууду. «Ишден арып келип, Газаланы Алимни жуырлаууда «Къарачыны, Малкъарын» деген жырны эшитсем, жуерини туу телпеле бла тенг болды, ашчы сурат арыганы кетеди, кёлюм кётюроледи. Ол жырда айтылган затла ючюн жашаргыны, ишлерини да келеди,-дейди Алим мен аны бла телефон бла ушак эткен заманында.

Адам бек сюеди. Ишден беш заманында Отарланы Омарны, Жанатайлыны Исмайлыны, Газаланы Алимни, Тамбийланы Къаспотуну эм башха жырчыларыны жуырланы тыгылачууду. «Ишден арып келип, Газаланы Алимни жуырлаууда «Къарачыны, Малкъарын» деген жырны эшитсем, жуерини туу телпеле бла тенг болды, ашчы сурат арыганы кетеди, кёлюм кётюроледи. Ол жырда айтылган затла ючюн жашаргыны, ишлерини да келеди,-дейди Алим мен аны бла телефон бла ушак эткен заманында.

«Врачы иши – ол да кесича чыгъармачылыкъды»

Аталаны Жамалны кызы Лейла Москва шахарда «Кордия» клиниканы башчысыды, медицина илмуланы кандидатиды. Бусагыт-да доктор диссертациясын жазу турады, анда кесини сынауун да хайырланады. Юч сабийни анасы, юй бирге, илму иш бла да кюрешип, клиникага да тамалтык этерге кюр-кырып, заман да къайдан табды? Аны юсюнден болганды ушактыбыз.

хайрыны сынаула бардыла, Россейде да аланы жашаууа кийиррге заман болганды. - Ауттислеге болушук жокну чегиндеди, аны бла бирге ичиге бла наркотиклеге берилип турганында да багылырга ашыкмайдыла къапкандан чыкындыга итинедейди. Ала да кеслеринде сора юйдегилерин да къыйнадыла. Алагга болушукъ амыла?

дуняда, алай билими жаматха кереклигин биле турганыла, бир жанына къылай туруймы. Бусагыт-да доктор диссертациясы жазу турама, клиникада багытлан аутит сабийлени юсперинден тинтиулерини, оюлармын алимлеге, устазлагга, врачлагга, аталагга аналагга баям этериме. Таулула да саусуз адамлагга не заманда да сак болганды, аланы бир жанына тюрттен тере жокду бичи.

Чыгъармачылыкъды

- Лейла, бек биринчиден, биллай бир къазуат неже керекди? Сиз Россейни саулуук саклауу министрствосуна кенгешчи эдигиз, клиника ишчилыгы да, бек тынгылы ишчиле бар эди.

Кертиди, ичигилени бла наркотиклени кёбюсю багытлагга суюмлейди, аны бла бирге жамуат да алагга къол булгуп къояды. Сагыш этигиз, аланы араларында не къадаф фахмула адамды бардыла! Эшимин жабылды, къолдунд келген жок деп къыймай, ичиге бла наркотиклеге къауу сюегире керекди абынган адам. Аны итеди, акылы бек магналандыла, нек дегенде врач алагга таянды. Белгилисича, дарман да аны излегенге болушды.

Мени акылыма кере, хакъсыз медицинаны орунуна хакъ теленген келе туралды. Бир жаны бла ол игиди - хар саусуз тюз аурганлай врачха тюешди. Алай атыш жаны да барды - бусагыт-да илмула эм айлыклары да болганыла аспамдыла.

Мени акылыма кере, хакъсыз медицинаны орунуна хакъ теленген келе туралды. Бир жаны бла ол игиди - хар саусуз тюз аурганлай врачха тюешди. Алай атыш жаны да барды - бусагыт-да илмула эм айлыклары да болганыла аспамдыла.

Жаубермеланы Муратха генетикадан сейр зат жокду. Ол биогюнлюк ДНК-ны жашырындыкларын тинтиу бла керешти, бу илму тамаша дуниясын ачканды. Жаш алим Башкирны кырал университетинде молекуляр медицинаны арасинда тинтиуле бардырады, профилей медицинаны кафедрасында да ишлейди.

Ары дерди да КъМКУ-ну медицина факультетинде сора Медицина илмуланы россей академиясыны психика саулукуун илму арасында клиника ординатуралды, аны бла бирге уа Саулуук саклаууну къурау эм информатизация жаны бла ара илму-илем институту аспирантурасында окуганыма. Институтта битеу да Россейни регионларында болум тинтиле эди. Мени акылыма кере, хар адам да билими алагга къауу ёсдорип турдыга борчулуу. Бюгюн-д медицинада.

Министерствода къуллугуму къююп, клиника нек ачканма? Хар адам да чыгъармачылыкъга итингенлей турады: багыу урчеденинда ичиге илмула ресубликаны аныгга къауу къураганыма. «Кордияга» психика аурулары болганына къаралдыла, дагында ичиге бла наркотиклеге хорланганыла болушобыз.

Мен ачык тинген проблема да барды - аутизм. Тынгылы специализация болушомалла бла жашауда жерлерин таппайдыла. Хар дунягга жаратылган бала жамуатха багылы болуурга керекди. Саусузду деп бир жанына тюртюрт къыйган тын эсе да, гонякылады. Психология, урчедени, бир илмула, аналитик, тоз атылыкча, сейрилик

Мени акылыма кере, хакъсыз медицинаны орунуна хакъ теленген келе туралды. Бир жаны бла ол игиди - хар саусуз тюз аурганлай врачха тюешди. Алай атыш жаны да барды - бусагыт-да илмула эм айлыклары да болганыла аспамдыла.

Алай бла Кавказда эм Уралны регионларинда жашаганы халкыны ДНК-ларын созгениме. Тинтиулерини мурурдуу уа къарачылыланы бла таулуланы къанларын салганыма. Бу ишни ючге ёлюрге болушукду: У-хромосомаланы тинтиу, митохондриалдык ДНК-ны эм полигенном шарттаны союзуу,- дейди жаш алим журналистине бла ушакда.

Биогюнлюк кудуретни ашылгындадан тую ююргени Москва, Санкт-Петербургда, Россейни бири жерлеринде жашаганылары, тыш къыраллада турганылары да бардыла. Аны айтканыбыз, биллай тынгы ресубликаны ичинде окууна жарышдырып къыйган тын болмады.

Аны себепти бу тизме басмагга хазырланган кейизде илму даражага тинтиу болганылардык чыкканы эсе, атыш сагышчылыкъ къагъызды деп жалпы аурарымсыз. Бизде, редакцияга, кеслерин, не тема бла керешгендерин да билдирерин тилейбиз.

Хар инсанни айныууну муруду юйорюне, атасына-анасына кюрюле, аны артха къалайдыла. Свобоз, уларына кертичи болуурга итинеме.

«Да, балам, дуняда битеу динде да атагга-анагга хурмет этинуе сыйлы борчха салганылары бошдан болмаз?» Хар инсанни айныууну муруду юйорюне, атасына-анасына кюрюле, аны артха къалайдыла. Свобоз, уларына кертичи болуурга итинеме.

Жаш алимни илмуга жолу тын койюлодо - аны тинтиулен бардырыгга ал кезиде жууклары, негерлер болушандыла. Биогюнлюк уа аны атлары кенг белгили алимле бла тюереге, ала бла ушакла бардырып, сынау жыргна ою барды. Ол кесин умултарына итинген жашланы бла къызыла да толмаганды алгга барырга хакъырады. «Бир адам да сени жашаууну, сайлаган усталыгыны торлендирирге эркин туюлоду. Мурат салсан, анга жетиширге итинген ол томлай къаллык туюлоду»,- дейди ол.

БАИСЫЛАНЫ Марзият. Сурат автордуу.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

